

Dessewffy Emil: Beszámoló az igazgatótanácsnak a palota és bérház építéséről, Pest, 1865. január 26.
13 fol. autográf, toll, papír, 342 × 211 mm
MTA Könyvtár és Információs Központ Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye, RAL 854/1865

Az építési bizottság vezetőjeként Dessewffy Emilnek elszámolási kötelezettsége volt az Akadémia igazgatótanácsa felé az építkezés(ek) menetéről – nemcsak a palota, hanem a bérház építéséről is. A palota északi falához ízesülő – attól funkcionálisan azonban teljesen leválasztott – bérház emelését ugyanis szintén az építési bizottság irányította.¹ 1863-ban külön „bérházi pénztár, számvitel és könyvvezetés állt fel”. Dessewffy 1865 januárjában már arról számolhatott be az igazgatótanácsnak, hogy a bérház építése másfél éven belül, 1864 szeptemberében teljesen befejeződött; helyiségeit rögvest bérbe adták.

1865 elején, Dessewffy szavaival „Az épület külseje majd nem egészen be van fejezve, oly annyira, mi szerint néhány még hiányzó díszítmények a magok helyére alkalmaztatván, az álványok rövid idő múlva ki fognak szedethetni. Belsejében a’ fő bejárásnál lévő csarnok, a díszterem, a fő és a díszterem feletti képtár helyiségeibe vezető lépcső híjjával, minden egyebek igen közel állanak teljes bevégeztetésökhöz, és a munkák mindenütt erélylyel folynak. Ez így van magában a nagyszerűsége és feldíszítése miatt sok munkát igénylő díszteremben is, melynek az időjárás kedvezése mellett, béboltozásának a napokban történő bevégezése után, vakolása fog mindjárt következhetni. Feltéve az időjárás kedvező voltát, nem kételkedhetni, hogy a jelen évi nyári hónapok folytán és még ősz beállása előtt, azok is miket felebb említettem, tökéletesen készen leendenek, és az összes építkezés béfejeztethetik.”

Az építkezések ezen kedvező állása létfontosságú (volt), mert „az akademia azon szállásból, melyet most használ, a közelgő Sz. György napkor [azaz április 24-én] távozni lesz kénytelen, és üléseit a Palotában fogja azontúl tarthatni, irodája oda fog áttétethetni. A könyvtári helyiségek rövid idő múlva készen leendvén, a könyvtár átszállítás[ár]a és bérrendezésére fog sor kerülni. Hasonló szorgalom fordítatik arra, hogy a képtári helyiségek is rövid időn [belül] befejeztethessenek, és ezek folytán a képtár leszállításának percze is közelget.”

Az építési bizottság legfontosabb – és legnehezebb – feladata kétségtelenül az volt, hogy egyszerre feleljen meg két olyan kulcsfontosságú elvárásnak, amelyek egymással majdhogynem kizáró viszonyban álltak: a takarékoságnak és az épület reprezentatív kialakításának. Ha a részelszámolásból (a kézműveseknek és iparosoknak 1865 elejéig kifizetett pénz 558 071 forint volt) nem is, de a költségvetés további alakítására vonatkozó megállapításokból kiderül, hogy ez a kettős feladat – a fentebb említett ellentmondás miatt, könnyen megjósolhatóan – nem volt sikerre vihető. A székház építésének befejezése a bérház Diescher József építőmesternek fizetségként való bérbeadása és további felajánlások mellett sem volt elképzelhető jelentős kölcsön felvétele nélkül.

1 Az Ybl Miklós tervei alapján készült bérházzal legutóbb: Kemény 2014.

U. B.

Ybl Miklós, Szkalnitzky Antal: A m. t. Akademia palotájának építésére és bútorzására fordított összes költségek kimutatása, 1867. október 30.
2 fol. autográf, toll, papír, 415 × 261 mm
MTA Könyvtár és Információs Központ Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye, K 1273/2–81

Az akadémiai főpénztári napló szerint 1861. december 31-ig 284 514 forint 64 krajcár készpénz (osztrák értékben), 34 860 forint értékű földtehermentesítési kötvény, 11 676 forint nemzeti kölcsön-kötvény folyt be az építkezésre. 1862 augusztusára ez az összeg, Pákh Albert tudomása szerint, 5-600 000 forintra nőtt.¹ Egy részletes kimutatás szerint 14 065 magánszemélytől, illetve egyesülettől vagy városi testülettől érkezett adomány az akadémiai palota felépítésére.²

Az építkezés és bútorozás költsége az 1867 őszén kiállított kimutatás szerint így is 828 561 forint 32 krajcárt tett ki, túllépve a tervezett összeget (ezért lehettek még 1867-ben is kifizetetlen számlák).

A palota építésének számláit elkülönítve kezelték az Akadémia rendes költségvetésétől. Az 1866. évi zárszámadás szerint az építési költségek teljes tisztázását és felülvizsgálatát még nem fejezték be, ezért az „építési különpénztár” kimutatását később készítik el.³ Tóth Lőrinc (1814–1903) akadémiai pénztárnok javaslatára Eötvös József elnök úgy döntött, hogy az építési pénztár külön kezelését meg kell szüntetni, mivel a palota építése befejeződött, és a számlákat az Akadémia kiegyenlítette.⁴ Az 1867-ről szóló igazgatótanácsi jelentés még arról szól, hogy külön, kimerítő jelentést tesznek közzé az építkezés költségeiről,⁵ jelenlegi ismereteink szerint azonban ez a végelszámolás nem készült el.

testvérpár az antik görög építészet megszállottjai voltak; a 19. század legjelentősebb épületei Athénban az ő nevükhöz köthetők.⁸ Közülük is kiemelkedik a Panepistimiou sugárút mentén kialakított három neoklasszikus épületből álló tömb, amely az athéni egyetemet, a görög Nemzeti Könyvtárat és az Athéni Tudományos Akadémiát foglalja magában.

Az Athéni Akadémia – vagy, ahogy akkoriban nevezték: a „Sina Akadémia” – építésének teljes költségét, azaz 2 843 319 arany drachmát az az Osztrák–Magyar Monarchiában élő „cincár” vagy „makedovlah” származású Sina Simon (1810–1876) állta,⁹ aki a magyar Akadémia palotájának építésére is 80 000 forintot adott 1858-ban (→ MOTIO 11). 1859-ben tették le az athéni épület alapkövét; az ünnepélyes megnyitóra 1887. március 20-án kerülhetett sor. Sina Simon halála után (1876) a nemes ügy finanszírozását özvegye, Iphigenia (1815–1884) folytatta a befejezésig.¹⁰ Sina szándéka egy méltó épület emelése volt egy, a távolabbi jövőben megalakuló, a platóni akadémia szellemiségét felélesztő társaság számára. Rendeltetését jelölte ki a főhomlokzat előtt kétoldalt elhelyezett ión oszlopon álló Apolló és Athéné, illetve Platon és Arisztotelész (i. e. 384 – i. e. 322) ülő márványszobra.¹¹ Noha az Athéni Akadémia csak 1926-tól működik, az épület nem állt kihasználatlanul: itt kapott helyet a Numizmatikai, majd a Bizánci Múzeum és a Városi Levéltár is a 19. század végén és a 20. század elején.

A gazdag Sina család mind Magyarországon, mind Görögországban jelentős adományokkal támogatta a gazdaság, a tudomány és a kultúra intézményeit. A legfőbb párhuzam a magyar és az athéni Akadémia között az adakozó személye, aki lehetővé tette két, a nemzetté válás útján meginduló ország számára, hogy tudományos intézményük méltó székházban működjön.